

YÛSUF U ZÜLEYHÂ/ZELÎHÂ MESNEVÎLERİNDE İDEAL BİR İNSAN OLARAK
HZ. YÛSUF

Doç. Dr. Muhammet KUZUBAŞ
Kocaeli Üniversitesi

Özet

Klâsik Türk edebiyatında peygamberlerin hayatları etrafında teşekkül ettirilen eserlere kısas-ı enbiyâ adı verilmektedir. Kısas-ı enbiyâlar haricinde başta Hz. Peygamber'in hayatının veya şahsî hususiyetlerinin ele alındığı müstakil eserler yazıldığı gibi, özellikle Hz. Yûsuf'un hayatı merkeze alınarak çeşitli eserler yazılmıştır. Genel olarak Yûsuf u Züleyhâ veya Yûsuf u Zelîhâ gibi başlıklarla kaleme alınan bu eserlerde Hz. Yûsuf'un peygamber olması göz önünde bulundurulmakla beraber, çeşitli kaynaklardan istifade edilerek bir hikâyeye kurgusu oluşturulur. Klâsik edebiyatımızda genelde mesnevi nazım biçimiyle veya bazen de mensur olarak yazılan Yûsuf u Züleyhâ/Zelîha metinleri oldukça revaç bulmuştur. Bu metinlerin haricinde; dîvânlarda veya çeşitli eserlerde Hz. Yûsuf'un macerasına ait hususlara değinildiği ve Hz. Yûsuf'un ve Züleyhâ'nın teşbih unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir.

Yûsuf'la ilgili yazılan eserlerde onun peygamberliği ve hayatı hakkındaki başta Kur'ân-ı Kerîm ve hadis-i şerifler olmak üzere İslâmî kaynaklarda yer alan bilgilere atıf yapılmakla birlikte, peygamberliğinin haricinde "her şeyden önce bir insan vasfıyla" ele alındığı da gözden kaçmamaktadır. Özellikle zaman zaman aşk hikâyesi şekline bürünen Yûsuf u Züleyhâ/Zelîhâ mesnevilerinde bu hususiyet fazlasıyla dikkat çekmektedir. Hz. Yûsuf; çocukluğundan gençlik yıllarına, kardeşleri tarafından kuyuya atılmasından Züleyhâ/Zelîha ile macerasına, zindan hayatından Mısır sarayında yetki sahibi bir kişi oluşuna kadar birçok dönemdeki hâl ve davranışlarıyla ideal bir insan olarak anlatılmaktadır. Yûsuf u Züleyhâ/Zelîhâ mesnevilerinde Hz. Yûsuf'un yaşadığı olaylara karşı yaklaşımı, çözüm üretme becerisi, karşılaştığı sorunlarla başa çıkma iradesi, sabır ve tevekkülü başta olmak üzere ideal bir insanın sahip olması gereken kişilik ve karakter özellikleri bazen doğrudan ifadelerle bazen de satır aralarında sunulmaktadır. Tebliğimizde, Yûsuf u Züleyhâ/Zelîhâ mesnevilerinde anlatılan Hz. Yûsuf'un örnek bir şahıs olarak idealize edilişi ortaya konmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klâsik Türk Edebiyatı, Hz. Yûsuf, Yûsuf u Züleyhâ, Mesnevi, İdeal İnsan.

JOSEPH AS IDEAL PERSON IN YUSUF U ZULEYHA/ZELIHA MASNAVIES

Abstract

In classical Turkish literature, the works describing the lives of prophets are called as *kısas-ı enbiyâ*. Apart from the *kısas-ı enbiyâ*, individual works were written in which the life or personal characteristics of the Prophets Muhammad were described. Besides, the life of Joseph was centered and various works were written. In general, these works were written with titles such as Yusuf u ZUleyha or Yusuf u Zeliha. Although it is considered that Yusuf was a prophet, it had been benefited from various sources in a fiction. In our classical literature, the texts of Yusuf u ZuleyhA / Zelîha was generally written in masnavi verse or

sometimes prose. These texts became quite popular. Apart from these texts, it is seen that the issues related to the adventure of Joseph are mentioned in the divans or various works. In such studies, we can say that Yusuf and Züleyha were used as simile and metaphor.

In the works written about Joseph, there is reference to the information about his prophethood and his life in the Islamic sources, especially the Qur'an and the hadiths. However, we must say that in the mesnevi, Yusuf is accepted as a human being above all. Especially in the form of a love story from time to time in the Yusuf u Zuleyha/Zelîhâ mesnevi this feature draws much attention. She was described as an ideal person in her childhood and youth, when she was thrown into the well, in her adventure with Züleyha, in prison and with behaviour in the Egyptian palace. Joseph; his approach to events, his ability to produce solutions, his will to cope with the problems he faces, his personality and character traits that an ideal person should possess, especially patience and trust, are sometimes presented in direct expressions and sometimes between the lines. In our paper, the idealization of Yûsuf as an exemplary person will be tried to be revealed.

Keywords: Classical Turkish Literature, Joseph, Yusuf u Zuleyha, Masnavi, Ideal Person.

GİRİŞ

İdeal kelimesinin sözlükte *ulaşılmak istenen örnek, varılmak istenen gaye, ülkü, mefkûre; en kusursuz, güzel ve olgun örnek, mükemmel* (Doğan, 1996: 522) gibi farklı anlamları mevcuttur. İdeal kelimesi insanla birlikte düşünüldüğünde *kusursuz, güzel, olgun ve örnek kişi* anlamı verilebilir. İdeal insan, kültür ve edebiyat tarihimizde genellikle *insân-ı kâmil* kavramıyla ifade edilmektedir. Ahmed Yesevî'den Mevlânâ'ya, Yunus Emre'den Hacı Bektaş-ı Velî'ye kadar kültür ve edebiyat tarihimize damga vurmuş onlarca âbide şahsiyetin eserleri, insana hayat serüveninde ideale ulaşmanın yol ve yöntemlerini göstermek üzerine kurgulanmıştır.

Bir halife olarak yaratılan ve ilâhî nurun tecellisi kabul edilen insanın kemâle ermesi, diğer ifadeyle ideale ulaşabilmesi için yol gösterici mahiyette ahlakî/didaktik/öğretici mahiyette yüzlerce eser kaleme alınmıştır. Bunların haricinde temeli klâsik edebiyat kültürü çerçevesinde bir aşk hikâyesi olarak kurgulanan, ancak kahramanın kimliği dolayısıyla ideal insanın vasıflarının doğrudan veya satır aralarında söylendiği metinler de vardır ki çalışmamızın konusunu oluşturan Yûsuf u Züleyhâ mesnevileri de bunlardandır.

Hz. Yûsuf, bir peygamber olarak ismet (günahsızlık) sıfatına sahiptir. Bununla birlikte mesnevilerde kısas-ı enbiyâ metinlerinden farklı bir şekilde genellikle peygamberlik vazifesinden ziyade bir mesnevi kahramanı olarak ön plana çıkarılır ve ideal bir insanın sahip olması gereken vasıflar Hz. Yûsuf'un kimliğiyle sunulur. Tebliğimizde *ideal bir insan olarak Hz. Yûsuf* konusu, hikâyenin kurgusu ve olayların gelişimi dâhilinde ortaya konulmaya çalışılacaktır.¹

¹ Hikâyenin olay örgüsüyle ilgili şu kaynaklardan istifade edilmiştir: İbrahim Taş (2017). *Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelîhâ (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Sözlük)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>)

1. Yalan Söylememe ve Dürüstlük

Mesnevilerde Hz. Yûsuf'un hikâyesinin başında genellikle bir kıssa anlatılır. Bu kıssaya göre Hz. Yûsuf bebekken bir cariye tarafından emzirilir. Cariyenin de Hz. Yûsuf'un akranı bir çocuğu vardır. Sütünün iki çocuğa yetmediğini gören Hz. Yakûb, cariyenin çocuğunu satar. Çocuğundan ayrılmanın hüznüyle beddua eden kadının bedduasının kabul edildiğine dair bir nida duyulur. Bu nidada: “Seni oğlundan ayıran Yakûb’u da oğlundan ayıracam.” denmektedir. Hikâye, bu sözün tesiri altında başlar ve devam eder.

Yûsuf rüyasında güneşle ayın ve on bir yıldızın kendisine secde ettiğini görür. Babasına rüyasını anlattığında, babası ona rüyasından hiç kimseye bahsetmemesini öğütler. Çünkü rüyanın tabirine göre Yûsuf sultan, on bir kardeşi de ona kul olacaktır. Ancak bu konuşmayı duyan Yûsuf'un üvey kız kardeşi duyduklarını kardeşlerine anlatır:

Bir gice düş görür ol dür dânesi
İlm-i ta'bîri bilürdi atası (Ahmedî, b. 49)

Eydür ey baba yatardum bu gice
Bir aceb düş görürem eşit nice (Şeyyad Hamza, b. 22)

Eydiver ta'bîrini anun bana
Eydeyüm ol gördüğüm düşü sana (Şeyyad Hamza, b. 23)

Gördüm ay u güneş on bir yulduz
Secde kılurlar kamusı bana düz00(Şeyyad Hamza, b. 24)

Bu sırra vâkıf oldı çünkü Ya'kûb didi yâ Yûsuf
Bu sırrı açma ihvâna dahi insân u yârândan (Bilâl, b. 287)

Ki zîrâ o la'în şeytân bize a'da'l-e'âdîdür
Sana şâyed ziyân ide yâ agyârdan yâ ihvândan (Bilâl, b. 28)

Bunun ta'bîri bu Allâhu a'lem olasin sultân
Sana on bir karındaşun kul olur izn-i Mevlâdan (Bilâl, b. 29)

Söyleme sakın bunu ihvânına
İşidince kask iderler cânına (Ahmedî, b. 60)

Gizlü bir 'avrat bu sözi dinlemiş
Varup ol kardaşlarına söylemiş (Ahmedî, b. 61)

Yûsuf bizden ehab oldı babamıza didi bunlar

İdris Kadioğlu (2017). *Diyarbakırlı Ahmedî, Yûsuf u Züleyhâ*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>)

Muhammet Kuzubaş (2010). *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ (Ofllu Bilâl Efendi)*. İstanbul: Karadeniz Dergisi Yayınları.

Buna tedbîr gerek bizden ki bu şavula başdan (Bilâl, b. 32)

Kardeşleri bir fırsatını bulup Yûsuf'u yanlarına çağırırlar ve rüyadan bahsetmesini isterler. Babasının tembihine rağmen Yûsuf yalan söyleyemez. *Burada her ne koşulda olursa olsun, sonunda zarar bile görülse yalan söylenmemesi gerektiği Hz. Yûsuf'un kişiliğinde dile getirilir.*

2. İsyan Etmeden Allah'a Tevekkül

Kardeşleri tarafından Hz. Yakûb'dan izin alınarak kıra götürülen Hz. Yûsuf'un önce öldürülmesi düşünülse sonra kuyuya atma kararı alınır. Kardeşlerinin niyetlerini değiştiremeyeceğini ve kurtuluşun o an için mümkün olmadığını gören Yûsuf, *çaresiz kalan bir insanın Allah'a yönelmesi gerektiğini ve ondan başka alacak bir varlık bulunmadığını düşünerek tam bir tevekkülle Allah'a yönelir.*

3. İnsanları Mahçup Etmeme

Kardeşleri bir zaman sonra, Yûsuf'un kuyudan bir kervan tarafından çıkarıldığını görünce kervan sahibine yaklaşarak kaçan kölelerini aradıklarını ve bu kölenin kervanda olduğunu söylerler. Kervan sahibi Yûsuf'u onlara verir. Kardeşleri tarafından itilip kakılarak ıssız bir yere getirilen Yûsuf, kendisini kervan sahibine satmalarını teklif eder. *Böylece zor durumlarda en uygun çözüm yolunu bulmaktadır. Kervan sahibine onların aslında kardeşleri olduğunu da söylemez. Kendisine ne kadar haksızlık ederlerse etsinler kardeşleri olmasının hatırına uğradığı zulmü ifşa etmez. Çünkü zaten çözüm yolu bulunmuştur ve kardeşlerini mahçup etmenin kimseye bir faydası yoktur.*

4. Gururlanmamak

Yûsuf'un bu iyi niyetli tavrına rağmen kardeşleri kervan sahibine onun hırsızlık yaptığını ve yalancının biri olduğunu söylerler. Kervan sahibi, bu ayıplara rağmen Yûsuf'u almak için kervandaki mallardan vermeyi teklif etse de kabul edilmez. Altın ve gümüş isterler. Sonuçta on sekiz bakır para karşılığında pazarlık tamamlanır. Değerinin sadece on sekiz bakır para olduğunu gören Yûsuf, çok üzülür. On sekiz pula sattıkları için kardeşlerine sitem eder. Bu esnada Cebrail gelerek güzelliğiyle övünmemesi gerektiğini, güzelliği verenin Allah olduğunu söyler. *Yûsuf hatasını ve güzelliğin gerçek sahibi olmadığını anlar.*

Geldi Cebrâ'îl didi kim yâ Yûsuf bilür misin

Yüzüne mir'âtı alduñ yakdun uş ayne'l-ayân

Hem didün kul olsa idüm Mısr u Şâm Hindî Yemen

Yetüremez bana kimse kıymeti tâ âsumân

Magrûr olma hüsnüne budur bahân Mevlânı bil

Oldurur hüsnü viren hamd aña eyle her zamân (Bilâl Efendi, b. 271-274)

5. Vefâ ve Sadakat

Bütün yaşattıklarına rağmen üzerinde hakları olduğunu düşünerek kardeşleriyle vedalaşır. Burada Yûsuf, haksızlığa dahi uğrasa vefalı olmanın örneğini sergilemiştir. Yûsuf'un sadakatini gören kevan sahibi, ziyadesiyle memnun olur:

Çün Yûsufî virdiler saga sola bakmadılar
Ayrı olup gitdiler atlu iken olup yayan

Mâlîke itdi recâ Yûsuf derûnî cân ile
Kim izin vir varayım görîşeyim bir ân hemân

Zîrâ çok tuz etmek yemişem ellerinden anlarun
Öpeyim kucaklayım çün ayrı oldum bu zamân (Bilâl Efendi, b. 275-276)

6. Hâle Şükür ve Tevazu

Mısır melikinin veziri olan Kıtîr adlı bir şahsın rüyasında yüce bir kişinin şehre geleceğine dair bir müjde almıştır. Yola çıkan kervan bu şehre ulaşır. Kıtîr, Züleyhâ/Zelîhâ adıyla bilinen Râîle'nin kocasıdır. Kervandakilere ikramlarda bulunduktan sonra Yûsuf'un ağırlığınca altın ödeyerek onu satın alır. Daha önce on sekiz bakır para kıymet biçilen Yûsuf, güzelliğini Allah'tan bilerek kibirden uzak durduğu için bir hikmet göstergesi olarak ağırlığınca altın karşılığında satılmıştır. *Yûsuf'un yaşadığı bu hadiseyle, insanın tevazu ve şükürle hareket ettiğinde kıymetinin bilineceği anlarla karşılaşabileceği vurgulanmaktadır.*

7. İffetli Olma

Saraya getirilen ve henüz genç yaşta olan Yûsuf, Kıtîr tarafından evlatlık niyetiyle alınmıştır. Ancak onun güzelliği ve cazibesi Züleyhâ/Zelîhâ'nın gönlüne ateş düşürmüştür. Züleyhâ/Zelîhâ genç ve güzel bir kadındır. Yıllar geçtikçe herkesin kendisine hayranlıkla baktığı Yûsuf'un etrafında pervane olur. Onu bir gün köşkün yedi kapılı bir odasına götürür ve odanın kapılarını kilitler. Züleyhâ/Zelîhâ'nın gayesi bellidir. Mesnevilerde anlatıldığına göre bir ara Yûsuf'un da gönlü meyleder gibi olsa da, Züleyhâ/Zelîhâ'nın bir hareketi onu kendine getirir. Züleyhâ/Zelîhâ, hışmından korktuğu ve utandığı için bir putun üzerini örter. Züleyhâ/Zelîhâ'ya zararı da faydası da olmayan bir puttan korkmaktan ve utanmaktansa her şeyi bilen ve her yeri gören Allah'tan utanılması gerektiğini söyler. *Yûsuf'un bu tavır, bir insanın iffetini korumak için nasıl davranması gerektiğini gösterir. Yûsuf'un, Züleyhâ'nın isteğini reddetmesinin sebebi sadece iffetini korumak değildir. Züleyhâ'nın kocası onu satın almış, evladı gibi görmüştür. Dolayısıyla Kıtîr hayatta iken, onun emanetine yan gözle bakması ideal insana yakışan bir tavır olmayacaktır.*

8. Kötülüklerden ve Günahlardan Kaçınma

Yûsuf dışarı hareket edince kapılar açılır, kaçarken ardından çekmeye çalışan Züleyhâ'nın hamlesiyle gömleği yırtılır. Bir anda Kıtîr ve adamlarını karşılarında görürler. Züleyhâ kendini kurtarmak için, Yûsuf'un kendi namusuna göz diktiğini söyler ve onu cezalandırmasını ister. Züleyhâ'nın amcasının oğlunun bir önerisiyle suçlu bulunmaya çalışılır. Öneriye göre gömlek arkasından yırtılmışsa suçlu Züleyhâ'dır. Suçlu anlaşılmıştır.

Aradan geçen günlerde Züleyhâ Yûsuf'un aşkıyla kendinden geçmektedir. Yûsuf'u çağırarak eğer isteğini yerine getirmezse zindana attırmakla tehdit eder. Yûsuf, bu tehdide aldırış etmez. Böyle bir günahı işlemektense zindana atılmayı daha sevimli gördüğünü söyler. *Burada da yine Yûsuf, doğruluktan ayrılmayan, kötülüklerden sakınan ve günah işlemektense zindana atılmayı tercih eden bir insan olarak karşımıza çıkmaktadır.*

Bana zindan ehabdur bu safâdan
Gel insâf it beni kurtar cefâdan (Bilâl, b. 519)

9. Sadece Allah'tan Medet Beklemek

Züleyhâ, hem adını dillere düşürdüğü için hem de haddini bildirme niyetiyle Yûsuf'u zindana attırır. Zindanda geçen beş yılın ardından rüya tabir ilmindeki vukûfiyeti anlaşılan Yûsuf'a yanında bulunan iki kişi rüyalarını anlatır. Tabire göre, rüyayı görenlerden birisi kralın yanında görevlendirilecektir. Yûsuf, ondan kralın yanına gittiğinde kendisini de anmasını talep eder. Yûsuf'un bu talebi üzerine Cebrail gelerek, "Seni Yâkûb'a sevdiren, kuyuya indirip sonra da oradan çıkan, zindana atan, sana Züleyhâ'yı âşik eden ve rüya tabir etmeyi öğreten Allah'tan değil de kraldan medet beklediğin için iki yıl daha zindanda kalacaksın." der. *Başkasından çare beklemenin doğru olmadığını anlayan Yûsuf, Allah'a boyun eğdiğini ve ondan gelecek her şeye razı olduğunu ifade eder. Hikâyedeki bu bölümde, Yûsuf'un şahsında hayır ve şerrin Allah'tan geldiğine inanmak ve zindanda dahi bulunulsa başkasından medet ummadan sadece ona güvenmek gerektiği dile getirilir.*

10. Sıkıntılara Karşı Sabır ve Usulüne Uygun Mücadele

Bir müddet sonra kralın gördüğü bir rüyayı doğru şekilde tabir eden kimse bulunamayınca kendisine zindanda ilim ve hikmet sahibi ve rüya tabirinde mahir Yûsuf adında bir kişi olduğundan bahsedilir. Kral, zindan çıkarılmasını emretse de Yûsuf, kendisine atılan iftira açığa kavuşturulup suçsuzluğu kabul edilene kadar zindandan çıkmayacağını söyler. Kralın yaptırdığı tahkikat neticesinde Züleyhâ Yûsuf'un masumiyetini itiraf eder. Kral, Kıtîr'e bedelini ödeyerek Yûsuf'u kendi himayesine alır. Masumiyeti anlaşıldıktan sonra kralın rüyasını tabir eden Yûsuf, ülkede yedi yıl bolluk ve ardından da yedi yıl kıtlık olacağını söyler. Yûsuf, bolluk dönemlerinde tedbirler alınıp kıtlık geldiğinde ülkenin sıkıntı yaşamaması için yapılması gerekenleri tek tek anlatır. İlimine ve hikmetli sözlerine hayran olan kral, Yûsuf'u halifesi ilan eder ve tüm yetkiyi ona verir. *Böylece haksızlığa ve iftiraya uğrayarak uzun yıllar zindanda kalan Yûsuf, sabrının karşılığını almış olur. Sonuçta sabır, tevekkül ve usulüne uygun mücadelesi ile karşılaştığı uzun ve meşakkatli imtihanı kazanmıştır. Yûsuf bu süreçte hiçbir zaman hâline isyan etmemiş, kendi imkânları dâhilinde masumiyetini ispat etmek için uğraşmış ve sonunda zindandan kurtularak ülkeyi yönetecek bir konuma gelmiştir.*

Aradan yıllar geçer, Züleyhâ'nın kocası ölür. Yûsuf'un aşkıyla harap ve bitap olan, saçları dahi ağaran Zelîhâ putperestliği bırakarak Allah'a iman eder. Hikâyede Cebrail'in Züleyhâ'nın gözyaşlarını sildiğinden, genç ve güzel bir kadına dönüşmesinden bahsedildikten sonra Yûsuf'un kalbine de Züleyhâ'nın aşkının yerleştirildiği anlatılır. Sonuçta iki âşik büyük bir düğünle evlenirler.

11. Tedbirli Davranmak ve İleri Görüşlülük

Yûsuf, bolluk döneminde çeşitli ürünler ektirmiş ve hasat zamanlarında mahsulleri hazinede toplamıştır. Yûsuf'un başarılı idaresiyle sarayın hazinesi ağzına kadar dinar ve dirhemle dolmuştur. *Kıtlık dönemine hazırlık olarak alınan tedbirler Yûsuf'un yöneticilik yeteneğini ortaya koymaktadır. Yöneticilik görevine getirilen ideal bir insan, ülkesinin kötü günler yaşama ihtimalini düşünerek bolluk ve rahatlık zamanlarında gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Yûsuf'un bu tedbirli tavrı sadece devletler için değil bireyler için de geçerlidir.*

12. İhtiyaç Sahiplerine El Uzatmak

Kıtlık yılları gelip çattığında ülkedeki herkes saraya gelerek yiyecek talep eder. Yûsuf'un memleketi olan Ken'an ili de kıtlıktan nasibini aldığı için Yakûb oğullarını saraydan yiyecek almak üzere gönderir. Kardeşlerinin saraya geldiğini öğrenen Yûsuf, Züleyhâ'dan olan oğullarını yanına alarak onları karşılar. Oğullarına başından geçenleri anlatır ve onlara izzet ü ikramda bulunulmasını ister. Oğulları ise bu kadar kötülük yapan insanlara iyilikle mukabele edilmesine şaşırırlar. *Yûsuf'a göre ise şimdi kardeşleri gariptir, ihtiyaç sahibidir. Kötülüğe karşı kötülükle mukabele etmek uluların şanına yakışmaz. Yûsuf bu tavrıyla insanlara her koşulda iyilikte bulunmanın ve ihtiyaç sahiplerine el uzatmanın gerekliliğini vurgulamaktadır.*

13. Affedici Olmak

Yûsuf, kardeşleri kendisini tanımadığı için rahat hareket etmektedir, ama gizli gizli de ağlamaktadır. Diğer yandan babasının ağlamaktan gözlerinin kör olduğunu öğrenir. Kardeşlerine bir ders vermek ister. Bir oyunla kardeşlerinden birisinin yanında kalmasını sağlar. Memleketlerine dönen kardeşleri başlarından geçeni babalarına anlatırlar. Daha önce bir oğlu elinden giden Yakûb bir başka oğlunun da geri getirilmemesine çok üzülür. Mısır sultanına (Yûsuf'a) verilmek üzere bir mektup yazar ve onları tekrar saraya gönderir. Yûsuf, kimliğini açıklamadan önce onlara daha önce yaptıkları kötülükleri bir bir anlatır. Söz ve tavırlarından hatalarının farkına vardıkları ve pişmanlık duydukları anlaşılır. Yûsuf yüzündeki örtüyü kaldırınca onu tanıyan kardeşleri utançlarından başlarını öne eğerler. *Affedici olmak ideal bir insanın temel vasıflarındandır. Bu sebeple Yûsuf, kardeşlerini affeder ve artık hüzüün döneminin bittiğini söyleyerek tek tek kucaklar.*

14. Büyüklere Hürmet Göstermek

Hikâyenin sonuna doğru gömleğini kardeşlerine vererek babasına götürmelerini ve gözlerine sürmesiyle gözlerinin görmeye başlayacağını söyler. Kardeşleri, Ken'an iline gelirler ve Yûsuf'un müjdesini verirler. Gömleği gözlerine süren Yakûb şifa bulur. Yûsuf, babasını ve kardeşlerini Ken'an ilinden Mısır'a getirtir. Askerleriyle birlikte babasını karşılamak için yolda beklemektedir. Karşıdan yürüyerek gelen babasını görünce o anın verdiği telaşla atından inmez, ona doğru ilerler. Bu esnada Cebrâil gelerek, babası yürür bir halde iken atından inmediği için artık soyundan peygamber gelmeyeceğini söyler. Allah'ın takdirine boyun eğmekten başka çare olmadığını farkında olan Yûsuf, bu ikaz üzerine

atından iner ve koşarak babasına sarılır. *Baba-oğul karşılaşmasındaki bu sahne ile büyüklere hürmet göstermenin önemi vurgulanmaktadır.*

15. Aileye Sahip Çıkmak

Babasını ve kardeşlerini Mısır'a yerleştirir. Uzun yıllar mutlu ve huzurlu bir şekilde yaşarlar. *Aciz bir insan iken haksızlığa uğratılsa dahi güç ve kudret sahibi olduğu zaman ailesini unutmayan Yûsuf, onlara sahip çıkarak ideal bir insan örneği sergilemiştir.*

SONUÇ

Klâsik edebiyatımızda en fazla rağbet edilen konulardan birisi olan Yûsuf u Züleyhâ/Zelîhâ mesnevileri kısas-ı enbiyâ türünde yazılan eserlerden farklı bir şekilde kurgulanmaktadır. Bu mesnevilerde hikâyenin başkahramanı olan Hz. Yûsuf'un zaman zaman ilâhî vazifesine değinilmekle birlikte, çoğunlukla insanî özellikleri ön plana çıkarılır. Peygamberliğin verdiği ilahî korumayı daima üzerinde hisseden Hz. Yûsuf, hikâyenin büyük bölümünde haksızlıklara, iftiralara ve zulümlere maruz kalan bir insan olarak dikkati çeker. Karşılaştığı sorunları sabır ve tevekkülle karşılayıp akıl ve hikmetle hareket eden Hz. Yûsuf'un mesnevilerde anlatılan hikâyesinde dürüstlük, vefa, iffet, ihtiyaç sahiplerine el uzatma, kibirden uzak durma, tevazu, bağışlama, kin gütmeme gibi ideal bir insanda bulunması gereken pek çok temel vasfa sahip bir şahıs olarak idealize edildiğini söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

Taş, İbrahim (2017). *Şeyyâd Hamza, Yûsuf u Zelîhâ (Giriş-Metin-Çeviri-Notlar-Sözlük)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>).

Kadıoğlu, İdris (2017). *Diyarbakırlı Ahmedî, Yûsuf u Züleyhâ*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>).

Kuzubaş, Muhammet (2010). *Kıssa-i Yûsuf u Zelîhâ (Ofu Bilâl Efendi)*. İstanbul: Karadeniz Dergisi Yayınları.

Doğan, Mehmet (1996). *Büyük Türkçe Sözlük*. İstanbul: İz Yayıncılık.

*11. International Congress on
Social Ssciences
«China to Adriatic»
November 8-10, 2019
Bursa, Turkey*

FULL TEXTS BOOK

Editors

Dr. Veli BATDI

Zhanuzak ALIMGEREY

ISBN- 978-625-7029-18-6

CONGRESS'S IDENTIFICATION

CONGRESS NAME

XI. INTERNATIONAL CONGRESS ON SOCIAL SCIENCES, CHINA TO ADRIATIC

DATE AND PLACE

November 8-10, 2019
Bursa, TURKEY

ORGANIZING ORGANIZATION

IKSAD - Institute of Economic Development and Social Research

Head of Organizing Committee

Prof. Dr. Mustafa TALAS

COORDINATOR

Zhanuzak ALİMGEREY

INTERNATIONAL SPEAKERS

Taleh HALILOV (Azerbaijan)
Blessing Oluwatoyin Godwin (Nigeria)
Lazura KAZYKHANKYZY (Kazakhstan)
A.Kirichenko (Ukraine)
Dinara FARDEEVA (Russia)

NUMBER OF ACCEPTED PAPERS

112

NUMBER OF REJECTED PAPERS

17

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process

CONGRESS LANGUAGES

Turkish and all dialects, English, Russian

PRESENTATION

Oral presentation

Institute Of Economic Development and Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY

TR: +90 342 606 06 75

E-posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.org.tr www.iksadkongre.org

All rights of this book belong to İKSAD. It may not be copied or reproduced without permission. Legal and ethical responsibility of the works in the book belongs to the authors.

İksad Publications - 2019©

Issued: 24.12.2019

ISBN - 978-625-7029-18-6

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dr. Abdigappar MAVLYANOV
Kyrgyzstan National University

Dr. Adil AKINCI
Kırklareli University

Dr. Akmaral S. SYRGAKBAYEVA
Al – Farabi Kazakh National University

Dr. A.S. KIDIRSAEV
Makhambet U. Batı Kazakhstan State University

Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA
Orleu National Development Institute

Dr. Bayram BOLAT
Ömer Halisdemir University

Dr. Berrin GUZEL
Adnan Menderes University

Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA
Rasulbekov Kyrgyz Economy University

Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAEV
Al – Farabi Kazakh National University

Dr. Duygu TALİH AKKAYA
Yalova University

Dr. Elvan YALCINKAYA
Ömer Halisdemir University

Dr. Fazlı YILDIZ
Kütahya Dumlupınar University

Dr. Hakan CANDAN
Karamanoglu Mehmetbey University

Dr. Halil AKMESE
Necmettin Erbakan University

Dr. Isaevna URKIMBAEVA
Abilai Khan International Relations University

Dr. Kasım KARAMAN

Erciyes University

Dr. Kenes JUSUPOV

M. Tinisbaev Kazakh Communication Academy

Dr. Kulas MAMIROVA

Kazakh State Women's Teacher Training University

Dr. Maha Hamdan ALANAZI

Riyad King Abdulaziz Technology Institute

Dr. Malik YILMAZ

Ataturk University

Dr. Mavlyanov ABDIGAPPAR

Kyrgiz Elaralık University

Dr. Maira MURZAHMEDOVA

Al – Farabi Kazakh National University

Dr. Metin KOPAR

Adiyaman University

Dr. Mustafa GULEC

Ankara University

Dr. Mustafa UNAL

Erciyes University

Dr. Mustafa TALAS

Omer Halisdemir University

Dr. Necati DEMIR

Gazi University

Dr. Nuran AKSIT ASIK

Balikesir University

Dr. Nuray PAMUK ÖZTÜRK

Karamanoglu Mehmetbey Üniversitesi

Dr. N.N. KERMANOVA

Kazakh State Women's Teacher Training University

Dr. Osman Kubilay GUL

Cumhuriyet University

Dr. Ozlem GUZEL

Akdeniz University

**Dr. Sarash KONYRBAEVA
Kazakh State Women's Teacher Training University**

**Dr. Sibel Mehter AYKIN
Akdeniz University**

**Dr. Sevcan YILDIZ
Akdeniz University**

**Dr. Selahattin AVŞAROĞLU
Kırgızistan Türkiye Manas University**

**Dr. Şeyda Ferah ARSLAN
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi**

**Dr. Umran TURKYILMAZ
Gazi University**

**Dr. Vecihi SONMEZ
Batman University**

**Dr. Vlademir VISLIVİY
Ukraine National Technical University**

**Dr. Zhaparkwlova N. IKSANOVA
Al – Farabi Kazakh National University**

**Dr. Zongxian FENG
Xi'an Jiatong University**

**Dr. Zuhall ONEZ CETIN
Usak University**

**Yusuf DEMİR
Cumhuriyet University**